

THE MITZVA

אסתר ט:כח-כט

וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה
וְעִיר וְעִיר וַיְמִי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יֵעָבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזָכָרָם לֹא יִסּוּף מִזֶּרְעָם:
וְתִכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה בֵּת אֲבִיחַיִל וּמֹרְדֵכַי הַיְּהוּדִי אֶת כָּל תִּקְוָה לְקַיֵּם אֶת אֲגֻרַת
הַפּוּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית:

Esther 9:28

And these days are remembered and done in every generation, every family, every state, and every city, and these days of Purim will not pass from among the Jews and their memory will not be ended from their progeny. And Queen Esther, daughter of Avichayil, and Mordechai Ha-Yehudi wrote with all force to uphold this second Purim epistle.

מגילה יח.

אמר רבא: אתיא "זכירה"- "זכירה". "כתיב הכא" והימים האלה נזכרים, "וכתיב
התם" כתב זאת זכרון בספר. "מה להלן בספר, אף כאן בספר. וממאי דהאי
זכירה קריאה היא? דלמא עיון בעלמא? לא סלקא דעתך, דתניא: "זכור", יכול
בלב? כשהוא אומר "לא תשכח", הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים
זכור? בפה.

Megilla 18a

Rava said: It is derived from "Remembering" - "Remembering." Here it is written "and these days are remembered," and there it is written "write this as a remembrance in the book" (*Shemot 17:14*). Just as there it is in a book, so, too, here it is in a book. And whence [do we know] that this remembering is reading aloud? Perhaps it is simply looking it over? It wouldn't arise in your thoughts, for it is taught "remember." Could that be by heart? When it says "don't forget" behold, forgetting of the heart is already spoken for. Thus what do I establish [from] "remember"? Verbally.

מגילה יח.

מצות קריאה ופרסומי ניסא

Megilla 18a

It is a mitzva of reading and of publicizing the miracle.

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה א: ב

אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו והוא שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה.

Rambam, Laws of Megilla and Chanuka 1:2

Both the reader and the one who hears from the reader discharge their obligation, and that is when he hears from someone who is obligated in reading it [the megilla].

מקראי קודש (הררי) פורים פרק ז הלכה כו, הערה צא

ובענין אי מותר לכתחי[לה] לחלק את קריה"מ [=קריאת המגילה] למספר קוראים, אמר לי הגר"מ [=הגאון רב מרדכי] אליהו זצ"ל שמותר הדבר אם כל הקוראים שמעו את הברכות הראשונות ואת כל הקריאה מתחילתה...א"צ [=אינו צריך] לחזור מהתחלה אלא רק ממקום שפסק הקורא הקודם.

Mikra'ei Kodesh (Harari Purim) 7:26 Note 91

In the matter if it is permissible from the outset to divide megilla reading among a number of readers, Rav Mordechai Eliyahu told me that the matter is permissible if all of the readers heard the first *berachot* and all of the reading from its beginning...He does not have to go back to the beginning, but just from the place where the previous reader stopped.

מגילה ד.

ואמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דמיה לי (תהלים כב)...אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר למען יזמרך כבוד ולא ידם ה' אלהי לעולם אודך (תהלים ל).

Megilla 4a

Rabbi Yehoshua ben Levi said: A person must read the megilla at night and repeat it during the day, for it says "My God, I call by day and You don't respond, and night and there is no silence for me" (*Tehillim* 22:3)...Rabbi Chelbo said Ulla Bira'a said: A person must read the megilla at night and repeat it in the day, for it is said "In order to sing honor to You and not be silent, God my Lord forever I will thank you" (*Tehillim* 30:13).

מגילה יד.

רב נחמן אמר: קרייתא זו הלילא.

Megilla 14a

Rav Nachman said: Reading it [megilla] is *Hallel*.

מגילה כא:

לפניה מצוה לברך... לפניה מאי מברך? רב ששת מקטרזיא איקלע לקמיה דרב אשי וברך מנ"ח

Megilla 21b

Before it [megilla reading] it is a mitzva to recite *berachot*...Before it what does one recite? Rav Sheshet from Katarziya happened to come before Rav Ashi and recited the *berachot mem-nun-chet*.

רש"י שם

מנ"ח: על מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו:

Rashi ad loc.

Mem-nun-chet: Al mikra megilla [on megilla reading], and *she-asa n issim* [Who performed miracles], and *she-hechiyanu*.

מגילה כא:

[משנה] מקום שנהגו לברך יברך ושלא לברך לא יברך. [גמ'] אמר אביי לא שנו אלא לאחריה... ולאחריה מאי מברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם **הרב את ריבנו** והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם רבא אמר האל המושיע אמר רב פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע

Megilla 21b

[Mishna] In a place where it is customary: to recite the *beracha*—he should recite it, and [where it is customary] not to recite the *beracha*—he shouldn't recite it. [Gemara] Abbaye said we only learned this after it [the reading]...And after it what blessing does one recite: Blessed are You, Lord our God, King of the world, Who fights our fight and judges our judgement and avenges our vengeance and punishes our attackers and repays all the enemies of our soul. Blessed are you who extracts punishment for Israel from all its oppressors. Rava said: The God who saves. Rav Papa said: Therefore, we should say both of them: Blessed are You who exacts punishment for Israel from all its attackers, the God who saves.

OBLIGATION

תוספתא מסכת מגילה (ליברמן) ב: ז

הכל חייבין בקריאת מגילה...נשים ועבדים וקטנים פטורין...

Tosefta Megilla, Lieberman edition 2:7

All are obligated in reading the megilla...women and bondsmen and minors are exempt...

ערכין ב:ג.

“הכל חייבין במקרא מגילה, ”הכל כשרין לקרות את המגילה” (משנה מגילה ב:ד). לאיתויי מאי? לאיתויי נשים, וכדר' יהושע בן לוי, דאמר ר' יהושע בן לוי: נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס.

Arachin 2b-3a

“All are obligated in megilla reading,” “All are fit to read the megilla” (Mishna Megilla 2:4). To include what? To include women, as Rabbi Yehoshua ben Levi said, for Rabbi Yehoshua ben Levi said: Women are obligated in megilla reading because they indeed were included in that miracle.

רש"י מגילה ד. ד"ה שאף הן היו באותו הנס

שאף הן היו באותו הנס – שאף על הנשים גזר המן להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים וגו'.

Rashi Megilla 4a s.v. She-af hen hayu be-oto ha-nes

For they also were included in that miracle – For also upon women did Haman decree to destroy and kill and cause to perish, from youth to elderly, children and women.

תוספות מגילה ד. ד"ה שאף הן היו באותו הנס

שאף הן היו באותו הנס – פירש רשב"ם שעיקר הנס היה על ידן בפורים על ידי אסתר...

Tosafot Megilla 4a s.v. She-af hen hayu be-oto ha-nes

For they indeed were included in that miracle – Rashbam explained that the essence of the miracle was [accomplished] through them: on Purim through Esther...

תלמוד ירושלמי מגילה ב:ה

בר קפרא אמר צריך לקרותה לפני נשים ולפני קטנים שאף אותם הוו בספק ר' יהושע בן לוי עבד כן מכנש בנוי ובני בייתיה וקרי לה קומיהון

Talmud Yerushalmi Megilla 2:5

Bar Kappara said he must read it before women and before minors for they too were at risk. Rabbi Yehoshua ben Levi did thus, he would gather the female and male members of his household and read it [megilla] before them.

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה א:א-ב

קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים, והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים, והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים...

Rambam Laws of Megilla and Chanuka 1:1-2

Reading the megilla in its time is a positive rabbinic mitzva, and the matters are known that it is a decree of the prophets, and all are obligated in reading it, men and women...

ספר הלכות גדולות יט – הלכות מגילה

(תוספתא פ"ב ה"ז) הכל חייבין בקריאת מגילה... נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת מגילה אלא שחייבין במשמע, למה, שהכל היו בספק להשמיד להרוג ולאבד והואיל והכל היו בספיקא הכל חייבין במשמע. (ירושלמי פ"ב) רבי יהושע בן לוי מכניס אל כל אנשי ביתו וקורא לפניהם מגילת אסתר...

Sefer Halachot Gedolot 19, Laws of Megilla

(Tosefta 2:7) "All are obligated in reading the megilla...women and bondsmen and minors are exempt from reading the megilla" but they are obligated in hearing, why? For all were at risk of being destroyed and killed and made to perish, and since all were at risk, all are obligated to hear [megilla]. (Yerushalmi 2) "Rabbi Yehoshua ben Levi would gather all members of his household and read Megillat Esther before them"...

תוספות ערכין ג. ד"ה לאתויי נשים

לאתויי נשים – שחייבות במקרא מגילה וכשרים לקרות...ל"ה [=לשון הקונטרס (רש"י)], אבל בה"ג לא פסק הכי...לכך צריך לפרש בכאן דאין הנשים מוציאים אלא נשים אבל אנשים לא...

Tosafot Arachin3a s.v.Le-atoyei nashim

To include women: For they are obligated in reading megilla and fit to read...the language of Rashi, but Behag did not rule thus...Therefore one must explain here that women [reading] only discharge the obligation of women, but not men...

מרחשת כב:ב, ט

(ב) מתבאר בזה היטב דעת הבה"ג שאין נשים מחוייבות רק בשמיעת המגילה והיינו כיון דעיקר חיובן הוא משום פרסום הנס א"כ [=אם כן] די להם בשמיעה לבד שזה הוי פרסום, משא"כ [=מה שאין כן] האנשים מלבד מצות פרסום הנס חייבים ג"כ [=גם כן] במצות זכירה [=זכירת עמלק], וזהו חיוב קריאה... (ט) עוד אפשר לי לומר בטעם הבה"ג שאין נשים מוציאות אנשים לפי"מ [=לפי מה] דאיתא בגמ[רא] (ד י"ד) דעת רנב"י [=רב נחמן בר יצחק] דמשו"ה [=דמשום הכי] אין אומרין הלל בפורים משום שקרייתה היינו הלילא, הרי שבמצות קריאת המגילה נכללת ג"כ [=גם כן] מצות קריאת ההלל, ובהלל נשים פטורות...

Marcheshet 22:2, 9

(2) In this the view of Behag that women are only obligated in hearing the megilla is explained well, and this is: Since the essence of their [women's] obligation is for publicizing the miracle, if so, it is enough for them [women] only to hear it, for this is publicizing. Which is not the case for the men, [who] aside from the mitzva of publicizing the miracle are also obligated in the mitzva of remembering [Amalek], and this is the obligation of reading...(9) Additionally, it is possible for me to say regarding the reason of Behag, that women don't discharge the obligation of men, in accordance with the the view of Rav Nachman bar Yitzchak brought in the Talmud, that we don't say Hallel on Purim because reading it [megilla] is *Hallel*. Behold that the mitzva of reading *Hallel* is also included in the mitzva of reading the megilla, and women are exempt from *Hallel*...

שו"ת חוות יאיר י

...שאף הן היו באותו הנס ואי לאו האי טעמא לא היו חייבי' משום דנשים פטורות ממ"ע [=ממצוות עשה] שהזמן גרמא...דכיון דהם חייבי' מטעם בעלמא שאף הן היו באותו נס ואנשים מחוייבים מל"ת [=מ'לא תסור'] כעין דאורייתא א"כ [=אם כן] להכי אין מוציא' האנשים.

Responsa Chavot Yair 10

...For they [women] indeed were included in that miracle, and if not for this reason, they would not be obligated because they are exempt from positive time-bound commandments...Since they [women] are obligated [in megilla] based on the general rationale that they, too, were part of that miracle, and men are obligated based on the prohibition of straying from the sages' directives, which is akin to a Torah law, if so, for this reason women do not discharge men's obligation.

הגרי"ד סולובייצ'יק, רשימות שיעורים סוכה לח. עמ' קפד

...שבקריאת המגילה יש שני קיומים: א) תלמוד תורה דקריאת כתבי הקודש:
ב) ופרסום הנס. אנשים חייבים בשני הקיומים. נשים חייבות רק מטעם קיום
המצוה של פרסום הנס...

Gri'd Soloveitchick, Reshimot Shiurim Sukka 38a, p. 184

...For in reading megilla there are two [mitzva] fulfillments: 1) Talmud Torah of reading sacred texts: 2) Publicizing the miracle. Men are obligated in both fulfillments. Women are obligated only for the reason of fulfilling the mitzva of publicizing the miracle...

ראבי"ה חלק ב – מגילה תקסט

ונראה לי דנשים מברכות על משמע מגילה ואפילו אי קרו לה לעצמן.

Ra'aviyah II Megilla 569

It seems to me that women recite the *beracha* “*al mishma megilla*” on hearing the megilla, and even if they read it to themselves.

רמ"א שולחן ערוך או"ח תרפט:ב

הגה: וי"א [=ויש אומרים] אם האשה קוראה לעצמה מברכת: לשמוע מגילה,
שאינה חייבת בקריאה...

Rema Shulchan Aruch OC 689:2

Gloss: And there are those who say that if a woman reads for herself she recites the *beracha* “*li-shmo'a megilla*” (to hear the megilla), for she is not obligated in reading...

מגן אברהם סימן תרצב:ה

אף על פי שיצא וכו' – ואם מברך לנשים יברך לשמוע מגיל[ה].

Magen Avraham 692:5

If a man recites a *beracha* for women [when reading megilla for them] he should recite the *beracha* to hear the megilla.

משנה ברורה תרפט:ח

ומברכת אקב"ו [=אשר קדשנו במצוותיו וציוונו] לשמוע מקרא מגילה.

Mishna Berura 689:8

And she recites the *beracha* “Who has sanctified us with His commandments and commanded us to hear the megilla reading.”

דמברכת לשמוע מגילה מפני שאינה חייבת בקריאה, ובשמיעה היא חייבת, לכך צריכה לברך על החיובא שהיא השמיעה. וה"ה [=והוא הדין] גם כשאחר קוראה לפניו להוציאה יד"ח [=ידי חובתה] מברך נמי "לשמוע"

Responsa Tzitz Eliezer 19:67

For she recites the *beracha li-shmo'a megilla* [to hear the megilla] because she is not obligated in reading, and she is obligated in hearing; therefore, she must recite a *beracha* over the obligation, which is the hearing. This is also the law when another reads it before her to discharge her obligation, he also recites the *beracha* "*lishmo'a*."

פרי חדש אורח חיים תרפט:ב

ומה שכתב בהג"ה ויש אומרים [אם האשה קוראת לעצמה מברכת לשמוע מגילה] כו'. אינן דברים של עיקר לסמוך עליהם, אלא מברכות על מקרא מגילה כמו האנשים, וזה פשוט:

Peri Chadash OC 689:2

That which Rema wrote, "there are those who say [if a woman reads for herself she recites the *beracha* "*lishmo'a megilla*" etc.] etc." These are not essential matters to rely on them, but rather they [women] recite the *beracha* "*al mikra megilla*" like the men, and this is simple.

תשובות והנהגות א:תג

...העיקר הלכה למעשה שיברך על מקרא מגילה, אף שקורא לנשים לבד, ראשית שלרוב הפוסקים נשים כאנשים וחייבין בקריאה...ולדידהו כשמברכת על השמיעה חסר ברכה על הקריאה שמחוייבת, משא"כ [=מה שאין כן] כשמברכין על מקרא מגילה לכ"ע [=לכולי עלמא] יוצאה שהרי בבית הכנסת יוצאת אף ששומעת ברכת על מקרא מגילה, ועוד אפילו נשים פטורות מקריאה היינו טעמא שזהו מ"ע [=מצות עשה] שהזמן גרמא, ומטעם הן היו באותו הנס מחייבין רק שמיעה, אבל כשמקיימת המצוה בקריאה לא גרע מכל מ"ע שהז"ג [=מצות עשה שהזמן גרמא] שפטורות ומ"מ [=ומכל מקום] יכולות נמי לברך כשמקיימות מצוה והיינו נמי דקריאה דשומע כעונה יכולה לברך על מקרא שמקיימת...ומה שהרמ"א (תרפ"ט ס"ק ב') פוסק דאשה מברכת לשמוע מקרא מגילה, הלוא מיירי להדיא שקוראה לעצמה, אבל כשאיש קורא לה הוא מברך על מקרא מגילה והיא יוצאה.

Responsa Teshuvot Ve-hanhagot I 403

...The fundamental practical halacha is for him to recite the *beracha* "*al mikra megilla*" even though he reads only for women. Firstly, because according to the majority of halachic authorities women are like men and

are obligated in reading...And according to their approach, when she recites a *beracha* on hearing, a *beracha* on the reading in which she is obligated is lacking. Which is not the case when they recite “*al mikra megilla*,” according to all opinions she discharges her obligation, for in synagogue she discharges her obligation even though she hears the *beracha* “*al mikra megilla*.” Furthermore, even if women are exempt from reading, the reason is because it is a positive time-bound mitzva, and for the reason of being included in the miracle, we obligate only hearing, but when she fulfills the mitzva through reading it is not worse than any positive time-bound mitzva from which [women] are exempt and are still also able to recite the *beracha* when they fulfill the mitzva. And this is also a reading, for one who hears is akin to one who recites [*shomei’a ke-oneh*] and is able to recite a *beracha* on reading, which she fulfills....And that which Rema rules, that a woman recites the *beracha lishmo’a mikra megilla*, does this not deal explicitly with her reading for herself? But when a man reads for her, he recites the *beracha al mikra megilla* and she discharges her obligation.

קיצור שולחן ערוך קמא: טז

מי שכבר יצא בקריאת מגילה וקורא להוציא אחר, אם זה שהוא צריך לצאת יודע בעצמו לברך את הברכות יברך בעצמו, ואם היא אשה טוב יותר שהקורא יברך ויאמר אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמוע מגילה.

Kitzur Shulchan Aruch 141:16

One who already discharged the obligation of megilla reading and reads to discharge the obligation of another, if the one who needs to discharge the obligation knows how to recite the *berachot* himself, he should recite the *berachot* for himself. And if it is a woman, it is better that the reader recite the *beracha* and say “Who has sanctified us with His commandments and commanded us to hear the megilla [*li-shmo’a megilla*].”

בית יוסף או"ח תקפה

כתוב בתרומת הדשן (שו"ת סי' קמ) דמי שכבר יצא ידי חובת תקיעת שופר ובא לתקוע כדי להוציא את חבריו דמן הדין לא יברך התוקע אלא השומע מברך אבל אין נוהגין כן:

Beit Yosef OC 485

It is written in Terumat Ha-deshen that one who already discharged the obligation of [hearing] shofar blowing, and will blow in order to discharge his fellow's obligation, that according to the fundamental law the blower

should not recite the *beracha* but rather the hearer should recite the *beracha*. But custom is not that way.

רב יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי, לוח לארץ ישראל, אדר

ואם לא שמעו בביהכ"נ [=בבית הכנסת] וקורא לפניהם איש שכבר שמע המגילה – תברך אחת מהן ג' הברכות

Rav Yechiel Michel Tukachinsky, Lu'ach Le-Eretz Yisrael, Adar

If they [women] did not hear [megilla] in synagogue, and a man who has already heard megilla reads for them – one of them should recite the three *berachot*...

A QUORUM

מגילה ה.

אמר רב: מגילה, בזמנה – קורין אותה אפילו ביחיד.

Megilla 5a

Rav said: Megilla at its time, we read it even as an individual.

ערוך השולחן או"ח תרצ: כה

איפסקא הלכתא כרב [ה']. דמגילה בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד...מהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרמב"ן מתבאר דוודאי להידור מצוה ולפרסומי ניסא גם רב מודה דעשרה עדיף...וכן הוא מנהג העולם וכל מה שיש יותר ציבור הוי יותר הידור דברוב עם הדרת מלך אך אם בביהכ"נ [=בבית הכנסת] א"א [=אי אפשר] לשמוע בטוב מפני הבלבול של הכאת המן וכדומה טוב יותר לקרות בעשרה בבית.

Aruch Ha-shulchan OC 690:25

Halacha was decided like Rav [Megilla 5a] that megilla reading in its time we read it even as an individual...From Rif and Rambam and Rosh and Ramban, it becomes clear that certainly for glorifying the mitzva and publicizing the miracle, Rav also concedes that ten is preferable...And thus is the custom and the bigger the congregation, the more glorification, for "in the multitude of people is the glory of the king" (Mishlei 14:28), but if in the synagogue it is impossible to hear well because of the tumult of banging for Haman and the like, it is better to read it in a group of ten at home.

משנה ברורה תרפט:א

צריך האיש לקרותה בביתו לפני הבתולות והמשרתות ובקצת מקומות נוהגין שהם הולכות לביהכ"נ [=לבית הכנסת] לעזרת נשים לשמוע הקריאה אכן צ"ע [=צריך עיון] איך יוצאין שם נשים דא"א [=דאי אפשר] לשמוע שם כדין:

Mishna Berura 689:1

A man must read it in his home before the maidens and the [female] servants, and in a few places they have the practice to go to the synagogue to the women's section to hear the reading. Indeed, this requires study how the women there discharge their obligations, for it is impossible to hear there in accordance with the law.

ספר כלבו סימן מה

אין ראוי להשלים בהן עשרה דכל מקום שהצריכו עשרה אנשים בעינן

Kolbo 45

It is not fitting to complete the [quorum of] ten [for megilla reading] with them [women], for in every place in which they [the sages] required ten, we need men.

ספר העיטור עשרת הדיברות – הלכות מגילה קי

...נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס. ומסתברא כי היכי דנשים מזמנות ואין מצטרפות לברהמ"ז [=לברכת המזון] ה"נ [=הכי נמי] אין מצטרפות לכתחלה....

Sefer Ha-itur Aseret Ha-dibberot Laws of Megilla 110a

...Women are obligated in megilla reading for they indeed were included in the same miracle. And it makes sense, that just as women recite *zimmun* [for themselves] and don't combine [with men to make a quorum] for *birkat ha-mazon*, here too they don't combine *le-chatchila* [from the outset].

חידושי הריטב"א מגילה ד.

וכיון דקי"ל [=דקיימא לן] כר' יהושע בן לוי דחייבות...ה"ה [=הוא הדין] שהן מצטרפות, [והא דאין מצטרפות] לזימון שאני התם דאיכא צירוף רבה שיש שינוי בברכת המזון בשבילן להוסיף ברכת הזימון בשבילן ואיכא למיחש לפריצותא, אבל הכא אין שינוי במקרא מגילה ולא בברכותיה בין יחיד לעשרה ולא חשיב צירוף כולי האי דניחוש לפריצותא....

Ritva Megilla 4a

Since we follow the halachic position of Rabbi Yehoshua ben Levi that they [women] are obligated [in megilla]...It follows that they [women]

combine [for a quorum]. [And the fact that they don't combine] for *zimmun*, that case is different because there is a major combining, for there is a change in *birkat ha-mazon* on their account, to add *birkat ha-zimmun* on their account, and one should be concerned for immodesty. But here there is no difference in megilla reading or in its *berachot*, whether [recited] individually or with ten, and it is not considered to be such a combination that we should be concerned for immodesty...

שולחן ערוך או"ח תרצ:יח

מגילה בי"ד ובט"ו צריך לחזור אחר עשרה, ואם אי אפשר בעשרה קורים אותם ביחיד. הגה: ויש להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה.

Shulchan Aruch OC 690:18

Megilla on 14 and 15 [Adar] one must strive for ten, and if it is impossible [to find] ten, we read them as individuals. Rema: And it is doubtful whether women combine [with men] for the ten.

שו"ת ציץ אליעזר יג:עג

הנה לדעתי פשוט שיכולים לקרוא לפניהן כשהן עשרה, ולא צריכים שיהיו עשרה גברים, דהא גם הנה חייבות במקרא מגילה, ולכן יכולות שפיר להצטרף לעשרה בפני עצמן ולקרוא לפניהן...דכוונת הרמ"א וכן המג"א [=המגן אברהם] היא רק לענין אם יכולות להצטרף לעשרה יחד עם אנשים...או שאינן מצטרפות דומיא בזימון, אבל שיקראו ויצטרפו לעצמן כו"ע [=כולי עלמא] מודו שיכולות. על כן ברור ופשוט הדבר לדינא שיכולות הנשים אפילו לכתחילה לקבץ לעצמן עשר נשים בביתן לשמוע מקרא מגילה ולברך הברכות...

Responsa Tzitz Eliezer 13:73

Here, in my opinion it is simple that we can read before them [women] when they are ten, and we don't need that there be ten men, for they [women] are also obligated in reading megilla, and therefore they are well able to combine to create ten on their own and to read before them...For the intention of Rema and also of Magen Avraham is just regarding whether they can combine to create ten together with men...or whether they do not combine similar to *zimmun*, but everyone agrees that they can read and combine on their own. Therefore, halachically the matter is clear and simple that women can even *le-chatchila* [from the outset] gather for themselves ten women in their home to hear megilla reading and recite the *berachot*...

שולחן ערוך או"ח תרצב:א

ולאחריה נוהגין לברך: הרב את ריבנו וכו'....הגה:ואין לברך אחריה אלא בצבור.

Shulchan Aruch OC 692:1

After it [megilla reading] the custom is to recite the *beracha* of *ha-rav et riveinu* etc...Rema: And one should only recite a *beracha* after it *be-tzibbur*.

ביאור הלכה תרצב:א ד"ה אלא בצבור

נראה דאין כדאי לברך אחריה דבלא"ה [=דבלאו הכי] הברכה זו אפילו בצבור אינה חיובית ותליא במנהגא כדאיתא בגמרא ומי יאמר דנתפשט המנהג כהיום לברך ביחיד וכ"כ הפמ"ג [=וכך כתב הפרי מגדים] דספק ברכות להקל:

Bei'ur Halacha 692:1 s.v. Ela be-tzibbur

It seems that it is not worthwhile to recite a *beracha* after it [megilla reading for an individual] for without this factor [lack of a *tzibbur*], this *beracha* even in a *tzibbur* is not obligatory, and depends on custom, as appears in the Talmud. And who will say that the custom has spread today to recite a *beracha* [after reading] for an individual. And so wrote Peri Megadim, that in doubtful situations with *berachot* we are lenient [and omit them].

ערוך השולחן או"ח תרצב:ה

וכתב רבינו הרמ"א דברכה שלאחריה אינה אלא בציבור עכ"ל [=עד כאן לשונו] וי"ל [=ויש לומר] הטעם דכיון דאינה שייכא למגילה אלא היא ברכת הודאה משום פרסומי ניסא לא נתקנה אלא בציבור שיש פירסום ולא ביחיד ודע שהביאו זה בשם ירושלמי [ב"י בשם א"ח] ואני לא מצאתי זה בירושלמי ושום אחד מהראשונים לא הזכירו זה ובשבלי הלקט מביא מנהג שתי ישיבות לברך לאחריה גם ביחיד וכמדומה שכן מנהג העולם:

Aruch Ha-shulchan 692:5

Our Rav, Rema, wrote that the *beracha* after it is only in a *tzibbur*. And one can say that the reason is that—since it doesn't apply to the megilla but rather is a *beracha* of gratitude in order to publicize the miracle—it was only enacted in the *tzibbur* where there is publicizing, and not for an individual. And know that they brought this in the name of the Yerushalmi, but I didn't find this in this Yerushalmi, and not a single one of the early authorities mentioned this. And in *Shibbolei ha-Leket* he brings a custom of [the] two *yeshivot* to recite the *beracha* afterwards, even for an individual [reading], and it seems that this is the general practice.

שו"ת יביע אומר ח או"ח נו

כל זה לצרף הנשים למנין עשרה עם אנשים. אבל כשיש עשר נשים, בלי שום צירוף, כיון שהטעם שברכה אחרונה צריכה צבור, היינו משום פרסומי ניסא...הילכך כל שיש עשר נשים איכא פרסומי ניסא שפיר ומברכות לאחריה...ובימים האלה זה כמה שנים הנהגתי בס"ד בשכונות רבות בירושלים שאחר קריאת המגילה בבהכ"נ לאנשים, כעבור שעה באות הנשים בהמוניהן לבהכ"נ, ושליח צבור קורא להן את המגילה בדקדוקיה וטעמיה, ומברך להן לפני המגילה ולאחריה.

Responsa Yabi'a Omer 8 OC 56

All this is to combine women to create a group of ten with men. But when there are ten women, without any combining [with men], since the rationale that the final *beracha* requires a *tzibbur* is on account of publicizing the miracle...Therefore whenever there are ten women there is fine publicizing of the miracle and they recite a *beracha* after it...And in these days for some years I have instituted with God's help in many neighborhoods of Jerusalem that after megilla reading in synagogue for men, about an hour later women come *en masse* to the synagogue and the *shali'ach tzibbur* reads the megilla for them precisely and with its cantillations and recites the *berachot* for them before the megilla and afterwards.

READING FOR HERSELF

זוהר חדש ב (מגילות) מגילת רות מז:

...ומחויבות במקרא מגילה לשמוע מפי הקורא.

Zohar Chadash II Rut 47b

...They [women] are obligated in reading megilla to hear it from the mouth of the reader.

רא"ש מגילה א:ד

דלא תימא אף נשים אינן יוצאות אלא בקריאה חשובה של אנשים

Rosh Megilla 1:4

For you should not say that even women discharge their obligation only with an important reading by men.

רמ"א שולחן ערוך או"ח תרפט:ב

הגה: וי"א [=ויש אומרים] אם האשה קוראה לעצמה מברכת: לשמוע מגילה...

Rema Shulchan Aruch OC 689:2

Gloss: And there are those who say that if a woman reads for herself she recites the *beracha* “to hear the megilla” ...

מגן אברהם תרפט:ו

אם האשה קורא[ת] – ובמדרש הנעלם רות כ' דלא תקרא לעצמ[ה] רק תשמע מהאנשים:

Magen Avraham 689:6

If a woman reads [for herself] – But in Midrash Rut Ha-ne'elam it is written that she should not read for herself, rather that she should hear from men.

חיי אדם ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל קנה

וכן נשים אף על פי שמחוייבות, מכל מקום אין עליהן חובת קריאה אלא חובת שמיעה, שמחוייבת לשמוע מאיש, ואפילו לעצמה לא תקרא, אלא שיקרא לפניה איש (לשון זה שכתב המ"א ס"ק ו' לא נמצא בזוהר חדש רות... ואינו מוכרח אם רוצה לומר אינה קוראת לאחרים אבל לעצמה קוראה וצ"ע [=וצריך עיון]). ומכל מקום נראה לי דאם אין לה מי שיקרא לפניה, תקרא היא בעצמה במגילה כשרה...

Chayyei Adam, 2-3, Kelal 155

So women even though they are obligated, in any case they do not have the obligation of reading, but the obligation of hearing, that she is obligated to hear from a man, and she should not read even for herself but rather a man should read before her. (This language that Magen Avraham wrote is not found in the Zohar on Rut...and it is not dispositive whether [instead] it intended to say that she does not read for others, but reads for herself and it requires study). In any case, it seems to me that if she doesn't have someone to read before her, she should read for herself from a kosher megilla...

READING FOR OTHERS

רש"י ערכין ג.

לאתויי נשים – שחייבות במקרא מגילה וכשרות לקרותה ולהוציא זכרים ידי חובתם.

Rashi Arachin 3a s.v. Le-atoyei nashim

To bring in women – For they [women] are obligated in megilla reading and are fit to read it and to discharge mens' obligation.

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה א:א-ב

קריאת המגילה בזמנה מצות עשה...והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים...אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו והוא שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה...

Rambam Laws of Megilla and Chanuka 1:1-2

Reading the megilla in its time is a positive mitzva...and all are obligated in reading it, men and women...both the reader and the one who hears from the reader discharge their obligation, if he hears it from someone who is obligated in reading it...

שולחן ערוך או"ח תרפט: א-ב

הכל חייבים בקריאתה, אנשים ונשים...אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא, יצא ידי חובתו; והוא שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה...ו"א [=ויש אומרים] שהנשים אינם מוציאות את האנשים.

Shulchan Aruch OC 689:1-2

All are obligated in reading it [megilla], men and women...both the reader and the one who hears from the reader discharge their obligation, and that is if he hears from one obligated in reading it...and there are those who say that women do not discharge men's obligation.

שו"ת יחזקאל דעת ג:נא

ובאמת שאנו תופסים להלכה שאף במקרא מגילה הנשים מוציאות את האנשים ידי חובתם, כדעת הרמב"ם (בריש הלכות מגילה), ורש"י בערכין (ג' רע"א)... וכן פסק מרן השלחן ערוך /א"ח/ (סימן תרפ"ט סעיף א'). בסתם, אלא שסיים אחר כך: ויש אומרים שהנשים אין מוציאות את האנשים. וידוע הכלל שסתם ויש הלכה כסתם.

Responsa Yechaveh Da'at 3:51

Truly we maintain as halacha that even for reading the megilla women discharge men's obligation, in accordance with the Rambam and Rashi in Arachin...and so ruled our master Shulchan Aruch without qualification, though he ended afterwards: And there are those who say that women don't discharge men's obligation. And the rule is known that an unqualified statement followed by "and there are those who say," the halacha is in accordance with the unqualified statement.

מרחשת כב

.....יש בזה הבדל בין חיוב היום ובין חיוב הלילה, דביום מצוותה ג"כ [=גם כן] משום זכירת מחיית עמלק, אבל בלילה אין מצות קריאתה אלא משום פרסום הנס...ולפ"ז [=ולפי זה] בלילה חיוב קריאת האנשים והנשים שוה, דבשניהם אין מצותה אלא משום פרסום הנס. מעתה בלילה גם לדעת בה"ג נשם מוציאות אנשים שבזה חיובן שוה.

Marcheshet 22

...There is a difference regarding this between the obligation of the day and the obligation of the night, for in the day its mitzva is also because of remembering the obliteration of Amalek, but at night the mitzva of reading it is only because of publicizing the miracle...therefore at night the obligation of men's and women's reading is equivalent, for with both of them the mitzva is only to publicize the miracle, Thus at night also according to Behag, women discharge men, for in this their obligation is equal.

טור אורח חיים תרפט

... ובה"ג כתב אף על גב שחייבות במקרא מגילה אין מוציאות לאנשים...

Tur OC 689

...Behag wrote even though they [women] are obligated in megilla reading, they do not discharge men's obligation...

תשובות הגאונים – שערי תשובה שמה

אשה מחוייבת במקרא מגילה אבל לא תוציא את הרבים...

Responsa of the Ge'onim, Sha'arei Teshuva 345

A woman is obligated in megilla reading but should not discharge the obligation of the *rabbim* [public].

הר"ן על הרי"ף מגילה ב: בדפי הרי"ף

... ואיכא מ"ד [=מאן דאמר] דכיון שהן חייבות מוציאות את הזכרים ידי חובתן שכל המחויב בדבר מוציא את הרבים ידי חובתן...אבל בשם ה"ג כתבו שהן חייבות לשמוע את המגילה אבל אין חייבות בקריאתה ולפיכך אין מוציאות הרבים ידי חובתן...ואין זה מחוור אלא שראוי לחוש לדבריו להחמיר:

Ran on the Rif Megilla 2b (Rif pagination)

...There are those who say that since they [women] are obligated, they discharge males' obligations, for whoever is obligated in a matter discharges the obligation of the public...but in the name of Behag they wrote that the [women] are obligated to hear the megilla but are not

obligated in reading it and therefore they don't discharge the obligation of the public...And this is unclear, but it is fitting to be concerned for his [Behag's] words, to be stringent.

תוספות סוכה לח: ד"ה באמת

ובתוספתא קתני גבי ברכת המזון דאין אשה ועבד וקטן מוציאין את הרבים ידי חובתן ... אין מוציאות...משום דרבים זילא בהו מלתא דהרי מגילה דנשים חייבות בה ופירש בה"ג דאין נשים מוציאות את הרבים ידי חובתן במגילה.

Tosafot Sukka 38a, s.v. Be-emet

In the Tosefta it teaches regarding *birkat ha-mazon* that "a woman, a bondsman, and a minor do not discharge the obligation of the masses"...Women do not discharge ... because it is *rabbim* [lit. many], the matter is undignified for them. For regarding *megilla*, in which women are obligated, Behag explained that women do not discharge the obligation of the *rabbim* in *megilla*.

ילקוט יוסף קצוש"ע או"ח סימן תרפט – שהכל חייבים בקריאת המגילה

ומכל מקום נכון לחוש לדעת המחמירים דלכתחלה לא תוציא האשה את האיש ידי חובה אלא אם כן בשעת הדחק.

Yalkut Yosef Kitzur Shulchan Aruch OC 689 That all are obligated in megilla reading

...In any case it is correct to be concerned for the view of those who are stringent, that a woman should not discharge a man's obligation *le-chatchila* [from the outset] unless it is a pressing situation...

תוספות ערכין ג. ד"ה (פסק)

לאתוויי נשים... לכך צריך לפרש בכאן דאין הנשים מוציאין אלא נשים אבל אנשים לא...

Tosafot Arachin 3a s.v. (Pasak)

...Therefore one must explain here that women [reading] only discharge the obligation of women, but not men...

רא"ש מסכת מגילה א:ד

הא דאמר בערכין הכל כשרין לקרות לאתוויי נשים לא שיוציאו אנשים בקריאתן אלא דוקא נשים...קא משמע לן שהאשה מוציאה חבירתה:

Rosh Megilla 1:4

That which he said in *Arachin* that all are fit to read to include women – not that they should discharge men's obligation with their reading, but specifically women...this comes to teach that a woman discharges the obligation of her fellow woman.

תוספות הרא"ש סוכה לח.

...זילא בהו מלתא באנשים שיוציאום נשים ...

Tosafot Ha-Rosh Sukka 38a

...It is undignified for men that women discharge their obligation...

קרבן נתנאל מגילה א:ד

ומ"ש תו' [=ומה שכתבו תוספות] בסוכה דף לח...ע"כ [=על כורחך] היינו שאין אשה מוציאה נשי[ם] רבות ידי חובתן משום דזילא בהו מילתא...

Korban Netanel Megilla 1:4

What that Tosafot wrote in *Sukka* 38...perforce is that a woman does not discharge the obligation of many women because the matter is disgraceful...

הליכות שלמה, מועדי השנה תשרי-אדר יט:ג

ומש"כ [=ומה שכתבו] התוספות בסוכה ל"ח ע"א (ד"ה באמת) שאשה לא תוציא את הרבים במקרא מגילה...היינו להוציא אנשים (וכ"ה בתוס' הרא"ש שם), אבל נשים אחרות שפיר מוציאה...

Halichot Shelomo, Mo'adei Ha-shana Tishrei-Adar 19:3

That which Tosafot wrote in *Sukka* 38a, that a woman should not discharge the obligation of the *rabbim* [public] in megilla reading...this is to discharge men's obligations, but it is fine for a woman to discharge other women's obligations...

רב יעקב אריאל, "קריאת המגילה על ידי נשים", תשובה באתר yeshiva.org.il, טבת תשע"ד

ברוב עם הדרת מלך. קריאת מגילה צריכה להישמע בבית הכנסת, אין לפרוש מן הצבור רק כדי שנשים תקראנה את המגילה. רק במניין שני של אמהות מטופלות בילדים יכולה גם אשה לקרוא.

Rav Yaakov Ariel, Megilla Reading by Women, Online Response, Tevet 5774

Be-rov am hadrat Melech. Megilla reading should be heard in the synagogue. One should not separate from the community only in order

for women to read the megilla. Only in a second minyan of women caring for children can a woman also read.

Rav Yehuda Henkin, 'Women and Megillah Reading,' Equality Lost (Jerusalem: Urim 1999), 59

...There are a number of possible reasons why women should attend the regular megillah readings by men in the synagogue, all things being equal. These include: the preference (*hidur*) of having as many participants as possible in one large public reading rather than fragmented into smaller ones; the initial obligation to read the megillah in the presence of ten men or ten women, which is often possible only at the synagogue reading; questions as to the proper blessing to be recited; and the general desirability of performing a mitzvah sooner rather than later. All things are often not equal, however: 1) It is often impossible to hear properly from the *ezrat nashim*. The inaudibility of even one word from the megillah reading means that the listener has not fulfilled her obligation. 2) Women, and particularly mothers, are often unable to come to the synagogue at the specified times. For these and other reasons there has emerged a widespread practice to have a second megillah reading for women, and in such circumstances it is entirely proper for a woman or women to read the megillah.

Rav Mosheh Lichtenstein, Message to Har Etzion Rabbinic Alumni, 11.3.16

If a women's megillah laining is done under the auspices of the shul, it forms part of the communal unity, along the lines of orchestral harmony which is achieved by different instruments contributing to an overall harmony rather than having a single instrument create a mono-vocal harmony. Thus, if we view it as part of a communal framework, all that is left is indeed *be-rov am*, and I don't think that it should necessarily be the overriding factor in this case.... Allowing the group to express itself *lifnei Ha-Shem* [before God] in a manner that is halakhically appropriate is the right thing to do for their *avodat Ha-Shem* [service of God]. These women sincerely desire to be *ovedot HaShem* and they should be allowed the channels to do so. "*Ken benot Tzlofchad doverot,*" ["The daughters of Tzelofchad speak right," (*Be-midbar* 27:7)] There are so many avenues of worship that are cordoned off to sincere halakhic women – it is therefore crucial to allow those that can be allowed. I assume that circumstances such as these surely qualify for what Chazal had in mind when they spoke about *la'asot nachat ruach le-nashim* [women's gratification] as a halachic factor.

Hadassah Levy, Interviewed at the Jewish Food Hero Blog

When my children were young, I used to go to a secondary Megillah reading (after the main one my husband attended), where a man read the Megillah for a large group of women while their husbands watched the kids. But then a woman in our neighborhood volunteered to read for women, and we formed a small group that enjoyed her reading for a few years. That woman moved away and we decided that we preferred hearing the Megillah from a woman (it is, after all, a woman's story), so we split up the chapters and found women who had experience reading or wanted to learn....The feeling of empowerment from reading for other women and helping them fulfill a mitzvah is unparalleled. Participating in a women's reading allows me to fully celebrate Purim as a holiday dedicated to the power of women to effect change, even under difficult circumstances....Our Megillah reading is very friendly and inviting. If we know a woman is on her way but running a little late, we wait a few minutes. If a reader makes a mistake, we correct her politely, and we compliment each other when the reading is done.

Rav Aharon Lichtenstein, Learning from Esther, VBM Transcription

The story of Esther is not merely of historical significance. This story serves as a model of a process that every person must undergo in the course of maturation. Through the character of Esther, the megilla gives us a real-life lesson in developing inner strength, and in forming a mature personality out of the raw material of childishness.

Other Mitzvot

דרכי משה הקצר או"ח תרצה

כתב מהר"י ברי"ן....דאשה חייבת בשילוח מנות ומתנות לאביונים כמו שחייבת במקרא מגילה...

Darchei Moshe Ha-katzar OC 695

Mahari Brin wrote...that a woman is obligated in *mishlo'ach manot* and *matanot la-eyyonim* like she is obligated in *megilla* reading...

רמ"א אורח חיים תרצה:ד

ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש.

Rema OC 695:4

A woman is obligated in *matanot la-eyyonim* and *mishlo'ach manot* like a man.

פרי חדש או"ח תרצה:ד

אין דין זה מחוור, ד"איש" כתיב ולא אשה, ומנין לו זה?

Peri Chadash OC 695:4

This law is unclear, for "ish" [man] is written, and not woman. Whence does he [Rema] learn this?

שאלת יעבץ קכ

ול"נ [=ולי נראה] שהוא דין אמת וישר. ואטו כל היכא דכתיב איש להוציא את האשה...ותו הא כתיב הכא קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ואשה בכלל. בלי ספק כמו כל היכא דכתיב זרע דזכרים ונקבות במשמע...

She'elat Ya'avetz 120

To me it seems that this is a true and straight law. Should it be that everywhere that "ish" is written it is to exclude the woman?...Furthermore, here it is written that the "Jews enacted and accepted [the laws] upon themselves and upon their progeny" and a woman is included without a doubt as everywhere that "zera" [progeny] is written, it connotes males and females...

שו"ת שבות יעקב חלק א סימן מא

... דודאי גם נשים היו באותו נס דמהאי טעמא נשים מחויבים במקרא מגלה וגם אצל משלוח מנות כתיב קבלו עליהם היהודים גם הנשים בכלל ומה שמקשה הא כתיב משלוח מנות איש לרעהו דמשמע איש ולא אשה לק"מ [=לא קשיא מידי] דהא איתא בפ"ק [=בפרק קמא] דקדושין דף ל' ע"ב תנו רבנן איש אמו ואביו תראו איש אין לי אלא איש אשה מניין כשהו[א] אומ[ר] תיראו הרי כאן שנים א"כ [=אם כן] מה ת"ל [=תלמוד לומר] איש איש ספק ביד לעשות אשה אין ספק בידה לעשות...וא"כ ה"ה [=ואם כן הוא הדין] כאן אף דאשה ג"כ [=גם כן] חייבת במשלוח מנות מ"מ [=מכל מקום] כתיב איש לפי שספק בידו לעשות משא"כ [=משאין כן] האשה ובהכי ניחא דגבי מתנות כתיב סתמא ולא כתיב איש משום דמקבלין צדקה מן הנשים...

Responsa Shevut Ya'akov I:41

...For certainly women were also part of that miracle, for this is the reason they [women] are obligated in reading the *megilla*. Furthermore, regarding *mishlo'ach manot* it is written "the Jews accepted it upon themselves" and women are also included. The difficulty that is raised, – that it is written "*mishlo'ach manot* from a man to his fellow," which implies a man and not a woman – is not difficult at all. For it is taught in the first chapter of *Kiddushin*(30b) that our rabbis taught "A man [ish] should have awe (*tira'u*) for his mother and his father" (*Vayikra* 19:3). I learn here only a man, whence is a woman obligated? When it says "they

will have awe (*tira'u*),” that refers to both of them [a man and a woman]. If so, what does the word “*ish*” come to teach us? A man has the capacity to do it and a woman does not have the capacity to do it...If so, that is also the logic here. Even though a woman also is obligated in *mishlo'ach manot*, it is still written “*ish*” because he has the capacity to do it, which is not so for the woman. Thus, it makes sense that regarding *matanot la-evyonim* it is written unspecified and “*ish*” is not written, because we accept *tzedaka* from women...

מגן אברהם שם יד

ואשה חייבת: לא ראיתי נזהרין בזה ואפשר דדוקא באלמנה אבל אשה שיש לה בעל בעל[ה] משלח בשבילה לכמה בני אדם ומ”מ [=ומכל מקום] יש להחמיר:

Magen Avraham ad loc, 14

I have not seen that people are careful about this, and perhaps this specifically refers to a widow. But if a woman has a husband, her husband sends to a number of people on her behalf. And in any event, one should be stringent [and women should perform these *mitzvot*].

ערוך השולחן אורח חיים תרצה:יח

וכל הנשים חייבות בשילוח מנות ובמתנות לאביונים, ואפילו יש לה בעל – אינה נפטרת בשל בעל, דזהו מצוה דרמי עליה (עיין מגן אברהם סעיף קטן יד, ונשי דידן נזהרות ושולחין מנות).

Aruch Ha-shulchan OC 695:18

All women are obligated in *mishlo'ach manot* and *matanot la-evyonim*, and even if she has a husband she is not exempt through her husband's, for this is a *mitzva* that is incumbent upon her [individually]. (See Magen Avraham, and our women are scrupulous and send portions.)

ערוך השולחן אורח חיים תרצד:ב

...ובמצוה זו גם נשים חייבות דבכל מצות פורים חייבות נשים כאנשים ויראה לי דאיש ואשתו שניהם יוצאים בשני מתנות דכגוף אחד הם אבל בנו ובתו הסמוכים על שולחנו חייבים ליתן בפני עצמם

Aruch Ha-shulchan 694

Women are also included in this *mitzva* (of *matanot la-evyonim*), as women have the same obligation as men in all *mitzvot* of Purim. And it seems to me that a man and his wife both fulfil their obligation with the same two gifts, as they are like one entity (*ishto k'gufo* – lit. his wife is like

his own body). But the son and the daughter that he provides for (lit. eat at his table) – are obligated to give themselves.

רב לוי יצחק מברדיצ'ב קדושת לוי קדושת פורים קדושה שניה

ומה טוב שישלח מתנות לאביונים על ידי בניו ובנותיו הקטנים כדי לחנכן במצות. וזכור אני כשהייתי קטן היה אבי ע"ה משלח על ידי לאיזה עניים ולא שלח על ידי משרת כדי לחנך אותי במצוה והכל בשמחה ובטוב לבב ובצינעא שלא יבוש העני

Rav Levi Yitzchok of Berdichev, Kedushat Levi, Kedushat Purim 2

It is proper to send *matanot la-evyonim* through one's young sons and daughters to educate them in *mitzvot*. I remember when I was young my father, a"h, would send me, and not a servant, to the poor, to teach me the mitzva. And everything was done with joy and a happy heart and modesty, so as not to embarrass the poor person.

רב דוד אועירבאך, הליכות ביתה כד הערה נה

ומדודי הגרש"ז [=הגאון רב שלמה זלמן] שליט"א שמעתי, דכוונת המג"א [=המגן אברהם] שהבעל יאמר לאשתו שהמשלוח מנות הוא משניהם, ויש להקפיד לפ"ז [=לפי זה] שיהי[ה] של ב' מנות לכל אחד...

Rav David Auerbach, Halichot Beitah 24, fn. 55

From my uncle Rav Shlomo Zalman Auerbach I heard that the intention of Magen Avraham is for the husband to say to his wife that this *mishlo'ach manot* is from both of them, and according to this one should take care that there be two portions for each of them [four total, two each for husband and wife]

רמ"א שו"ע או"ח תרצה

... ואשה תשלח לאשה, ואיש לאיש; אבל לא בהפך, שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין, אבל במתנות לאביונים אין לחוש.

Rema OC 695

...A woman should send to a woman and a man to a man, but not the opposite, that the man not come to send to a widow and bring about a situation of possible *Kiddushin*, but regarding *matanot la-evyonim* there is no concern.

שו"ת בצל החכמה ה:נא

ואפשר דבמקום קיום מצות משלוח מנות לא גזרו לאסור מאיש לאשה, גם כי בלא"ה [=בלאו הכי] אין העולם נזהר משאילת שלום לאשה, דסומכין על אידך דשמואל שאמר הכל לשם שמים ופסקו הרמ"א (אה"ע סי' כ"א סעי' ד') ... ומכש"כ [=ומכל שכן] במקום מצוה דמשלוח מנות...

Responsa Be-tzel Ha-chochma 5:52

Perhaps in the case of fulfilling the mitzva of *mishlo'ach manot* they did not decree a prohibition from a man to a woman, for even without this people not careful about men greeting women, for we rely on the other statement of Shemuel who said that everything [of this sort can be permitted if] it is for the sake of Heaven, and Rema ruled accordingly. How much more so in the case of the mitzva of *mishlo'ach manot*.

רב דוד אועירבאך, הליכות ביתה כד הערה נה

...גם כשהאיש שולח מנות בשביל אשתו לאיש אחר אין כאן חששא דחיבה כיון שזה ממשפחה למשפחה...

Rav David Auerbach, Halichot Beitah 24, fn. 54

...Even when a man sends *manot* on his wife's behalf to another man there is no concern here of [excess] affection, since this is [actually] from family to family...

רב משה הררי, מקראי קודש פרק יא הערה ט

בס"ד נלע"ד [=בסייעתא דשמיא נראה לפי עניות דעתי] שיש ענין להרבות במשלוחי מנות במספר ובכמות לאותם אנשים שציערם במשך השנה או התקוטט עמם, וזאת כדי להרבות אהבה ביניהם ולהחזיר השלום. ועל ידי כך יהא פורים ככיפורים – שמכפר על העבירות שבין אדם לחבירו, ויהיו ישראל אגודה אחת ולא עם מפוזר ומפורד ח"ו.

Rav Moshe Harari, Mikra'ei Kodesh Chapter 11 note 9

In my humble opinion it is appropriate to increase the number and quantity of *mishlo'ach manot* for those people whom one has hurt or quarreled with in the past year, in order to increase love between them and restore peace. And through this, Purim can become like [Yom] Kippurim (the Day of Atonement) – atoning for sins between man and his fellow, and Israel will be one unit and not, Heaven forbid, [as Haman says in the *megilla*] a "nation scattered and dispersed."